

Τα ασιατικά τοπία του Φώτη Τερζάκη

Ήδη, με το προηγούμενο συναφές του αφήγημα, την *Αυλακιά του Ρεμπώ*, η οποία κυκλοφορήθηκε από τις ίδιες εκδόσεις το 2010, ο Φώτης Τερζάκης εισήλθε, με ομολογούμενη επιτυχία, και στον χώρο της δημιουργικής ταξιδιωτικής γραφής. Από τις πρώτες κιόλας σελίδες του, το προαναφερόμενο έργο μας έπεισε τόσο για την υψηλή κειμενική του ποιότητα, όσο και την αποδοτική διαχείριση των πολλαπλών, πολύσημων εμπειριών της από κάθε πλευρά γόνιμης περιπλάνησης. Ο άσφαλτος ρυθμός της πληροφοριακής τακτικής, η οποία από την πλευρά της επιβεβαιώνει την απώτερη ποιητική καταγωγή του αεικίνητου συγγραφέα, η λεπτότητα των αποχρώσεων της καλώς συγκερασμένης γραφής και βεβαίως η αδιάπτωτη ροή του βιωματικού υλικού κατέστησε την *Αυλακιά του Ρεμπώ* απόκτημα των φίλων της ουσιαστικής λογοτεχνίας της περιδιάβασης, η οποία, παρά τις αντιξοότητες των καιρών, εξακολουθεί να παράγεται και να ευδοκιμεί ακόμη στη χώρα μας. Η κωδικοποίηση των στοιχείων, τα οποία συνέχουν εξ ολοκλήρου τα δεδομένα τοπία, γίνεται με υποδειγματική σύνθεση και άλλη τόση νηφαλιότητα.

Ο λόγος δηλαδή, για να το πω διαφορετικά, εισέρχεται στην αχανή επικράτεια των ξένων σημασιών όχι για να επιβεβαιώσει την όποια εμβέλειά του ή την αξιοσημείωτη επάρκεια της εκασταχού εκάστοτε επιχειρηματολογίας του, αλλά για να διερμηνεύσει καταλλήλως και στο μέτρο του δυνατού, οίκοθεν νοείται, την εξαιρετικά σύνθετη υφή των νέων, αποκαλυπτικών εν πολλοίς γεωγραφικών συντεταγμένων. Η έντιμη προσήλωση στην κρίσιμη ειδοποιό διαφορά είναι πρόδηλη. Αντικείμενα της μακραιώνης εθιμικής παρακαταθήκης, πρόσωπα της καθημαγμένης Υποσαχαρικής ενδοχώρας, κοινωνικές, κοπιώδεις, συχνά αιματοβαμμένες ανελιξείς προσεγγίζονται με θέρμη και συνέπεια. Η τοπιογραφία αναβαθμίζεται σε καθαρή οντολογία. Βέβαια, μεταξύ άλλων, η αρχαία αμφιθυμία του ταξιδιού είναι παρούσα. Επισκέπτεται κι εδώ τον αναγνώστη για να καταδηλώσει εναντιωματικές τάσεις και ροπές που ταλανίζουν το αφηγηματικό εγώ στα βαθύτερα υποστρώματά του. Η εσωτερική αυτή πάλη-δράση χαρακτηρίζει εν γένει τους συνειδησιακούς, φιλομαθείς αναχωρητές, τους οποίους καταδιώκει απηνώς το φάσμα της ιδανικής Πόλης.

Αξίζει να απομονώσω από την κατακλείδα του έργου τα εξής ενδεικτικά: «Όλοι νομίζουν ότι αγαπώ τα ταξίδια· υπήρξε καιρός μάλιστα που το πίστεψα κι εγώ. Η αλήθεια είναι ότι τα ταξίδια με σκοτώνουν. Δεν είναι ότι θέλησα τη φυγή, δεν ήταν αυτό που πραγματικά λαχταρούσα: για να είμαι ελικρινής, δεν θυμάμαι ποτέ να ρωτήθηκα ούτε μου ζητήθηκε να διαλέξω... Καταδικάστηκα, είναι η λέξη, από παιδί, να διασχίζω ανώφελα τους κόσμους οριζοντίως και καθέτως, κι άλλη τέχνη δεν έμαθα ποτέ: η ζωή μου έχει παγιδευτεί στα περάσματα, και το ήξερα από πάντα. Οπότε λοιπόν, ταξιδεύω· μαθητεύω στην κατακρήμνιση. Ασκούμαι στο ν' ανταλλάσσω τον χώρο με χρόνο δανεικό, τον χρόνο με χαρακιές στο αδιάφορο χαρτί, το αίμα μου με μελάνι στις αγορές, μεταπράτης διαρκώς του σπανίζοντος νοήματος στη ρότα της δίπλευρης εξορίας... Φυγή λέγεται αυτό ή αιώνια επιστροφή; Φουσκώνει ολοένα σαν υπόκωφη απειλή και λίγο λίγο μ' εξουθενώνει».

Στο δίτομο έργο του, με τίτλο *Αντίδρομα στον ήλιο*, απαντά η ίδια συνέπεια και η ίδια εννοιολογική πληρότητα, ενώ προβάλλονται νέα, ομιλητικότερα, ινδάλματα του κόσμου μας. Είδωλα, εξ αντικειμένου πραγματικότητες, αντικατοπτρισμοί στη λίμνη της Ιστορίας, ειδικές αποτιμήσεις αμιγώς κοινωνιολογικού χαρακτήρα

αποδελτιώνονται με υποδειγματική τάξη. Χωρίς να καταργείται η αρχή του αδιαπραγμάτευτου σεβασμού προς τον μέγα άγνωστον, τον ξένο δηλαδή τόπο, η ταξιδιωτική εντύπωση προάγεται συστηματικά σε οξυδερκή, νηφάλια σπουδή των Άλλων. Η προφορική και γραπτή ιστορία, το καταπίστευμα της αρχαιολογικής εμπειρίας, το τιμαλφές της εκασταχού εκάστοτε εθνογραφίας, το μυθικό υπόστρωμα συναποτελούν βασικούς δείκτες αναφορών. Συγκρατώ ότι ο γνωσιολογικός πλούτος δεν κρύβει τις πολλαπλές πηγές του, ούτε η καθαρά εγκυκλοπαιδική υφή της γραφής προτίθεται να μένει στην αφάνεια. Επ' ουδενί όμως η χρήση των εργαλείων αυτών θέτει τροχοπέδη στην ομαλή, στην άμεση προβολή της αυθεντικής, ακαριαίας αίσθησης. Ό, τι δηλαδή συνιστά την πρωτογενή αφορμή των καταγραφών. Βίωμα και ετοιμότητα νου συνεισφέρουν κοντολογίς στη σελίδα με αρμονικούς, παραγωγικούς τρόπους.

Η εξιστόρηση αγγίζει τη σφαίρα του απώτερου στρώματος του περιηγητικού ψυχισμού, περιερίσσει τοπία, ανασκευάζει χρόνια ψεύδη που νανουρίζουν ιστορικούς και μη λαούς, ελέγχει συμπεριφορές και πλάνες ιερατείων, ανατρέχει στις ρίζες κοινών λατρευτικών εθίμων, ανακαλύπτει όμοιους παρονομαστές δοξασιών και κοσμοαντιλήψεων, αναγνωρίζει συγγένειες και ταυτότητες δράσεων ατόμων, αλλά και ολόκληρων εθνών, παρόντων ή απολεσθέντων ήδη . Εκεί ακριβώς όπου το υφάδι του χρόνου καλύπτει συνήθως τα πάντα με ομοιόμορφα νήματα λήθης, ανανεώνει η γραφή το στοίχημα να αναπαλαιώσει κρίσιμες γεωγραφικές συντεταγμένες, να αναστήσει φυλετικές μνήμες, να αποδώσει εν τέλει δικαιοσύνη, δείχνοντας το διαρκές, εκούσιο έγκλημα μιας παραμορφωμένης, αντι-ανθρώπινης, κατ' όνομα μόνον προόδου. Φυγή από τον εφιάλητη του «πολιτισμού», αιώνια επιστροφή στο άκρως οδυνηρό σύμπτωμα, το οποίο αποκαλέσαμε κατά την αρχαιότητα: *άχθος αρούρης*.

Το τοπίο του Φώτη Τερζάκη αναδεικνύει κατά τρόπο συναρπαστικό την όλη υφή του. Το εξ αντικειμένου θέαμα φιλτράρεται από το βλέμμα του λογίου. Η συνάντηση του αναλυτικού, κατά πολύ έμπειρου νοός του ταξιδευτή με την δείνα πόλη ή την τάδε έρημο αρκεί για να πυροδοτήσει μια σειρά από αναστοχαστικές προσεγγίσεις του δεδομένου τοπίου – βιβλίου. Η πραγματικότητα π. χ. της Ινδίας διαβάζεται εξονυχιστικά σα να ήταν μια ακόμη πολύτιμη βέδα. Η αφορμή είναι το παν: τα υπόλοιπα είναι δόκιμος, πρωτεϊκός λόγος. Κατά τα άλλα, η τεχνική εντοπισμού των θεμελιωδών εκείνων αιτίων και αιτιατών, τα οποία είθισται να καθορίζουν ή ενίοτε να προκαθορίζουν την ανθρώπινη πράξη ή παράλειψη, σε οικουμενικό οίκοθεν νοείται επίπεδο, αναδεικνύει σταδιακά κανόνες και συντάγματα σημαινόντων. Η κοινότητα των παθών και πόθων γράφει τη δική της ανθρωπογεωγραφία. Από την άποψη αυτή το εγχείρημα του Φώτη Τερζάκη να μας εξηγήσει «τι είδε», «τι άκουσε», «τι ένοιωσε» είναι εγχείρημα ενδελεχούς κατανόησης της ενίοτε κεκρυμμένης αλήθειας του ασιατικού εν προκειμένω κόσμου. Σε μιαν επαρκέστατη μάλιστα εκδοχή του από καθαρά χωροταξική εξακτίνωση.

Ο συγγραφέας δεν είναι εν ολίγοις ο υποψιασμένος μέτοχος του δράματος μόνο, το οποίο ανεβαίνει στη σκηνή εκείνη του κόσμου, την οποία τόσο προσεκτικά περιηγείται, αλλά και υποκείμενο του ατομικού του δράματος. Εξ ου και η συχνά εμπύρετη κατάθεση. Η αναζήτηση των αρχών, οι οποίες καταστατικά διέπουν τα επιφανόμενα, ανάγονται στις αρχές, οι οποίες συγκροτούν αυτό το οποίο ίσως καταχρηστικά ονομάζουμε εγώ. Ο κόσμος συνεπώς διευρύνεται, προωθείται σε νέα πνευματικά σύνορα, στο βαθμό με τον οποίο διευρύνεται η συγγραφική συνείδηση

του συγκεκριμένου περιπλανωμένου. Το μάθημα αυτό συνιστά ίσως την απώτερη κειμενική πρόθεση.

Γιώργος Βέης, περιοδικό «Ο Αναγνώστης», 28-11-2016